

דבר ה' זו הלכה (שבת קל"ח): הלכה שבועית בנושאים אקטואליים

פתיחה להלכות תערובות

מקורות והערות

1. במסכת חולין (צח א) הגמ' מביאה מחלוקת אמוראים בכמה בטל איסור, אם בשישים או במאה. ואומרת הגמ' שכולם למדו את זה מזרוע (שהיא אחת ממתנות הכהונה) שאף שהיא אסורה באכילה לזרים, מ"מ היא מתבשלת עם שאר האיל באותה הקדירה ואח"כ מפרידים בניהם ולא אומרים שהזרוע אוסרת את הכל, אלא טעמה בטל ברוב. ונחלקו האם היחס בין הזרוע לשאר האיל הוא אחד למאה או אחד לששים.

בהמשך שואלת הגמ' איך אנחנו לומדים מזרוע הבשילה לשאר איסורים שהתערבו זה עם זה, והרי בברייתא מבואר שדין זרוע האיל הוא חידוש נקודתי שכן בברייתא נאמר "זהו היתר הבא מכלל איסור", המילה "זהו" היא מיעוט ללמד שדין זה מיוחד משאר האיסורים ואין ללמוד ממנו? מתרץ רבא "לא נצרכא אלא לטעם כעיקר, דבקדשים אסור, קא משמע לן דהכא שרי. וליגמר מיניה? גלי רחמנא גבי חטאת כל אשר יגע בבשרה יקדש, להיות כמוה, שאם פסולה- תפסל, ואם כשרה- תאכל כחמור שבה. ומאי חזית דגמרינן מהאיך, ליגמר מהאי? חדוש הוא, ומחדוש לא גמרינן. אי הכי, למאה וששים נמי לא ליגמר? אטו אנן לקולא קא גמרינן?! לחומרא קא גמרינן, דמדאורייתא ברובא בטיל".

כלומר, המיעוט הוא רק לדין טעם כעיקר. ונחלקו הראשונים אם טעם כעיקר באיסורים הוא מדאורייתא או מדרבנן

רש"י (שם ד"ה לטעם כעיקר) סובר שדווקא בקדשים טעם חשוב כעיקר האיסור, אבל בחולין אין טעם כעיקר כלל, ומדאורייתא חד בתרי בטל. אלא שרבנן תיקנו שיהיה בטל בשישים והיינו עד כדי שלא יתן טעם בהיתר. הב"י (סי' צח) מביא בשם הרשב"א (תוה"א ב"ד ש"א יא.) שהרמב"ן (חולין צח ב ד"ה אלא לטעם כעיקר) והר"ן (חולין לה ב בדפ"ר סוף הדיבור הראשון) פוסקים כרש"י.

הרמב"ם פוסק (מאכ"א פט"ו הל' א-ג)- "דבר אסור שנתערב בדבר מותר מין בשאינו מינו בנותן טעם, ומין במינו שאי אפשר לעמוד על טעמו יבטל ברוב. כיצד חלב הכליות שנפל לתוך הגריסין ונמוח הכל, טועמין את הגריסין אם לא נמצא בהן טעם חלב הרי אלו מותרין, ואם נמצא בהם טעם חלב והיה בהן ממשו הרי אלו אסורין מן התורה, נמצא בהן טעמו ולא היה בהן ממשו הרי אלו אסורין מדברי סופרים. כיצד הוא ממשו כגון שהיה מן החלב כזית בכל שלש ביצים מן התערובת, אם אכל מן הגריסין האלו כשלש ביצים הואיל ויש בהן כזית מן החלב לוקה שהרי טעם האיסור וממשו קיים, אכל פחות משלש ביצים מכין אותו מכת מרדות מדבריהם, וכן אם לא היה בתערובת כזית בכל שלש ביצים אף על פי שיש בהן טעם חלב ואכל כל הקדירה אינו לוקה אלא מכת מרדות".

מדייק הב"י שהוא פוסק כרש"י- 1. רואים לשיטתו שלא חייב עליו כאשר יש בו פחות מכזית בכדי אכילת פרס. והיינו כרש"י דאילו לפי ר"ת אפי' כשאין כזית בכדי אכילת פרס, כל עוד אין שישים כנגד טעם החלב חייב מדאורייתא. 2. כאשר יש כזית איסור בכדי אכילת פרס, מצריך הרמב"ם שיאכל את כל השלש ביצים כדי להתחייב, משום שרק כך אנחנו אומרים דהוי טעמו וממשו וחייב עליו. ואילו לפי ר"ת כאשר יש כזית בכדי אכילת פרס, אפי' אכל רק כזית חייב ולוקים עליו משום טעם כעיקר.

וכך מסכם הרא"ש (חולין פ"ז סי' לא) את שיטת ר"ת- "ופירש ר"ת דטעם כעיקר במין בשאינו מינו דאורייתא. דכיון שנתן האיסור טעם בהיתר נהפך כולו להיות איסור ולוקין עליו בכזית כאילו הוה כולו איסור... וילפינן לה ממשרת או מגיעולי עובדי כוכבים. וההיא דרבי יוחנן כל שטעמו ולא ממשו אין לוקין עליו מיירי במינו. וטעמו וממשו דקאמר דלוקין היינו כשהאיסור בעין ומכירו. טעמו ולא ממשו אסור מדרבנן ואין לוקין עליו דמדאורייתא ברובא בטל. וה"ה אם היה ממש האיסור בעין ולא נימוח רק שאין ניכר אין לוקין עליו כי הוא בטל ברוב. אלא הא קמ"ל דאפ"ה אסור מדרבנן והיינו דנקט דמין במינו בטעמא אף על גב דלא יהיב טעמא זה בזה. משום דבעי למימר טעמו ולא ממשו אסור ועד היכן הוא אסור בכדי דיהיב טעמו במין בשאינו מינו".

והביא הב"י (שם) שכך פוסקים לדינא הראב"ד הבה"ג (מצוות גדולות קלב ע"ג) והרשב"א (שם עמ' ב).

להלכה פסק בשו"ע (סי' צח סע' א)- "אם נתערב מין במינו ונשפך, בענין שאין יכולין לעמוד עליו לשערן, אם נודע שהיה רובו היתר, מותר. ואם לא נודע שהיה רובו היתר, אסור. אבל אם נתערב בשאינו מינו ונשפך בענין שאין יכולין לעמוד עליו לשערן, אפי' נודע שהיה רובו היתר, אסור. ואם נתערב במינו ובשאינו מינו ונשפך בענין שאין יכולין לעמוד עליו לשערן, ונודע שהיה רובו היתר ממינו, רואין את שאינו מינו כאלו אינו, והשאר, מינו רבה עליו ומבטלו".

מבארים הט"ז (סק' ג) והש"ך (סק' ו) שזה כשיטת ר"ת שפוסק שמין במינו מדאורייתא בטל ברוב ומדרבנן צריך שישים. ובמין בשאינו מינו מדאורייתא צריך שישים ע"מ לבטל את נתינת הטעם".

2. *כתוב בתורה (שמות כג ב) "לא תהיה אחר רבים לרעת ולא תענה על רב לנטת אחר רבים להטת", ודרשו חז"ל (חולין יא א) שמפסוק זה נלמד שהולכים אחר הרוב ברובא דאיתא קמן, כלומר רוב שנמצא לפנינו- לדוגמא: יש תערובת של חתיכות, אחת מהם אסורה וכעת אי אפשר דעת מי היא, אמרה תורה ללכת אחרי הרוב והחתיכות כולן מותרות (וראה לקמן האם מותר לאכול את כולן).

הגמרא שם מבררת דבר נוסף. מהיכן נלמד שהולכים אחר הרוב בסוג אחר של רוב, רובא דליתא קמן, כלומר רוב שאינו לפנינו אלא הוא דבר מופשט- לדוגמא: רוב הנשים יולדות בסוף החודש התשיעי ולא קודם. הגמרא מביאה הרבה לימודים ודחיות לדין זה וחותרת את הדיון במסקנה "היכא

דאפשר אפשר היכא דלא אפשר לא אפשר". ופירש רש"י "אלא ודאי הלכה למשה מסיני הא דסמכין ארובא אפילו היכא דאפשר, אי נמי אחרי רבים להטות משמע בין רובא דאיתא קמן ובין דליתא קמן דמאי שנא האי מהאי ואהא מילתא סמכין ולא בדקין כל י"ח טריפות". כלומר הדין שהולכים אחר הרוב גם ברובא דליתא קמן - רוב מופשט, הוא א מהלכה למשה מסיני, או שגם הוא נלמד מהפסוק. למעשה, בראשונים וגם באחרונים מובא שדין ביטול ברוב, נלמד מדין הליכה אחרי הרוב בדיינים. כך כתב רש"י (ביצה ג ב ד"ה אפילו) "דמדאורייתא חד בתרי בטיל, דכתיב אחרי רבים להטות" וחזר על דבריו בעוד מקומות (גיטין נד ב ד"ה לא יעלו. בבא מציעא נג א ד"ה דאורייתא ודרבנן לא מצטרפי. חולין צח ב ד"ה דמדאורייתא). וכך כתבו גם התוס' (עבודה זרה סז א ד"ה אמר רבי יוחנן) והט"ז (סי' קט ס"ק א) והש"ך (סי' קט ס"ק ו).

**בפתחי תשובה (סי' קט ס"ק א) הביא מחלוקת אחרונים בדין ביטול ברוב בתערובת יבש ביבש. לדעת המנחת יעקב (כלל לט וכלל נא) למרות שמדאורייתא מספיק רוב כל שהוא (יותר מ-50%), מדרבנן התערובת אסורה עד שיהיה בהיתר כפול מהאיסור. לעומתו, לדעת הפרי חדש (סי' קט ס"ק ד) ושו"ת חינוך בית יהודה (סי' פ) אם ההיתר הוא יותר מחצי מכלל התערובת (יותר מ-50%), האיסור בטל והתערובת מותרת באכילה. כך פסק גם הערוך השולחן (סי' צח ס"ק נו. סי' קט ס"ק א).

הפרי מגדים (פתיחה להלכות תערובות) כתב להלכה שבאיסורי דרבנן מספיק רוב כל שהוא (יותר מ-50%), וגם באיסורי דאורייתא אין למחות במקלים.

***במסכת חולין (צז א) למדנו, שחכמים הגדירו שלשה אופנים להתיר תערובת איסור והיתר: טעימה על ידי יהודי, טעימה על ידי גוי, ביטול בששים. רבא מבאר שכל אחד מסוגי הביטולים מתאים למציאות שונה.

א. כאשר התערובת היא של היתר בהיתר [לדוגמא: תרומה- מותרת באכילה רק לכהנים, התערבה עם חולין- מותרים באכילה לכל אדם] נותנים ליהודי [בדוגמא שהבאנו, כהן] לטעום את התערובת, אם המיעוט נתן טעם ברוב, אסור לאכול [בדוגמא שהבאנו, הרוב חולין, המיעוט תרומה וכשאוכלים את החולין מרגישים את טעמה של התרומה], אם לא מותר.

ב. כאשר התערובת היא של איסור בהיתר, נותנים לגוי לטעום אותה. אם יש בהיתר טעם מהאיסור התערובת אסורה, אם אין טעם התערובת מותרת.

ג. כאשר לא ניתן להרגיש את הטעם כי התערבו שני מאכלים שטעמם דומה [תערובת מין במינו], או במקרה בו אין גוי, משערים בששים- אם האיסור הוא חלק אחד מששים ביחס להיתר, התערובת מותרת, אם הוא יותר מזה התערובת אסורה.

3. במסכת עבודה זרה (סה ב) שנינו "זה הכלל כל שבהנאתו בנותן טעם אסור, כל שאין בהנאתו בנותן טעם מותר, כגון חומץ שנפל על גבי גריסין". ומבאר שם רש"י "כל שנהנה מטעמו של האיסור, דהיינו שנותן בהיתר טעם לשבח אסור. אבל כל שלא נהנה מטעם האיסור מותר. כגון חומץ שנפל על גריסין שהוא נותן בגריסין טעם לפגם מותר".

ובגמ' (שם סח א-) "אמר רב כהנא, מדברי כולם נלמד: נותן טעם לפגם- מותר. א"ל אביי: בשלמא מכלהו לחיי, אלא דר"ל אמרו קאמר, וליה לא סבירא ליה. מכלל דאיכא למ"ד נותן טעם לפגם - אסור? אין. והתניא (בניחותא): אחד נותן טעם לפגם ואחד נותן טעם לשבח- אסור, דברי ר"מ. ר"ש אומר: לשבח- אסור, ולפגם- מותר... ור"ש מאי טעמא? דתניא: לא תאכלו כל נבלה לגר אשר בשעריך - כל הראויה לגר קרויה נבילה. ור"מ? ההוא למעוטי סרוחה מעיקרא. ור"ש? סרוחה מעיקרא לא צריכא מיעוטא, עפרא בעלמא הוא".

ושם בסוגיה רוב התנאים והאמוראים פוסקים שנותן טעם לפגם מותר וכפשט המשנה. ומה שאנחנו מתירים טעם לפגם זה גם כאשר האיסור מצד עצמו משובח, שכן מבואר בפשטות מהמשנה "כל שאין בהנאתו בנותן טעם- מותר, כגון חומץ שנפל על גריסין". רואים שאף שהחומץ מצד עצמו משובח, עכ"פ הואיל והוא פוגם בגריסין, הכל מותר.

כך מבאר הרשב"א (תוה"ק ב"ד ש"א יד ב-) "כל הדברים הנפגמין בטעמן והנבאשין אינם אוסרים תערובתן לעולם. שלא אסרה תורה אלא נותני טעמים לשבח, אבל נותן טעם לפגם מותר. ולא זו בלבד שהדבר אסור פגום ובאוש אלא אפילו הוא מוטעם ומושבח בפני עצמו אם פוגם תערובתו אינו אוסר. כיצד חומץ יין נסך שנפל לתוך גריסין חמין, הרי חומץ זה פוגם טעמן של גריסין החמין, ואעפ"י שהחומץ בפני עצמו מוטעם ומושבח".

וכך פוסק הרא"ש (ע"ז פ"ב סי' לה-) "ואף על גב דמשביח מעיקרו חשיב ליה נותן טעם לפגם". להלכה פסק השו"ע (סי' קג סע' א) "כל דבר שטעמו פגום, אינו אוסר תערובתו. ואפילו אין טעמו פגום מחמת עצמו, שבפני עצמו הוא מוטעם ומשובח, אלא שפוגם תערובתו, מותר".

4. נחלקו הראשונים האם דין חתיכה נעשית נבלה הוא רק בבשר בחלב או שהוא בכל האיסורים. א. חתיכה נעשית נבלה רק בבשר בחלב- בגמ' חולין (ק א) למדנו, "חתיכה של נבלה ושל דג טמא אינה אוסרת עד שתתן טעם ברוטב ובקיפה ובחתיכות אוקי רב אמורא עליה ודרש כיון שנתן טעם בחתיכה חתיכה עצמה נעשת נבלה ואוסרת כל החתיכות כולן מפני שהן מינה אמר ליה רב ספרא לאביי מכדי רב כמאן אמרה לשמעתיא כרבי יהודה דאמר מין במינו לא בטיל מאי איריא כי נתן טעם אפילו כי לא נתן טעם נמי אמר ליה הכא במאי עסקינן בשקדם וסלקו רבא אמר אפילו תימא לא קדם

וסלקו הוי מין ומינו ודבר אחר וכל מין ומינו ודבר אחר סלק את מינו כמי שאינו ושאין מינו רבה עליו ומבטלו".

והקשו התוס' (ד"ה בשקדם), "למה לי שחתיכה של היתר קבלה טעם מן הנבלה אפילו לא נתנה טעם נמי דהא במינה אוסרת בכל דהו?"

ומתרצים התוס' שני תירוצים:

א. ר"ת: דבר שנאסר באיסור כל שהוא לא נעשה נבלה לאסור את האחרות, מאחר והוא לא נאסר אלא בכל שהוא.

ב. רבינו אפרים: יש הבדל בין שאר איסורים לבשר בחלב. שבשאר איסורים, אפילו אם חתיכת האיסור נתנה טעם בחתיכת ההיתר, "אין ההיתר נעשה נבלה שיצטרך ששים כנגד כל החתיכה", אלא צריך ששים רק כנגד האיסור הבלוע באותה חתיכה.

ולכן רב שסובר שמין במינו לא בטל, אוסר אם הייתה נתינת טעם. לפי שכשחתיכת היתר קבלה טעם מן הנבלה, נחשב האיסור כאילו הוא בעין ואז אוסר את כל החתיכות במשהו. אבל אם לא נתנה הנבלה טעם בחתיכת ההיתר, לא הייתה אותה החתיכה אוסרת את חברותיה למרות שהם מינה שהרי אין צריך לבטל אלא האיסור לבד. ומאחר והנבלה לא נתנה טעם בחתיכה, האיסור נחשב כמי שאינו ורק החתיכה הראשונה נאסרת לפי שאין ההיתר נעשה איסור.

ולא אומרים חתיכה נעשית נבלה ותאסר כל הקדרה, לפי שרק באיסור בשר בחלב אומרים זאת. וטעם הדבר הוא, שבשר וחלב כל אחד מהם מותר בפני עצמו, ורק בהתחברם יחד נאסרים, ולכן נאסר כולו.

ואם כן שיטת רבינו אפרים היא שרק בבשר בחלב אומרים חתיכה נעשית נבלה.

וכדבריו כתב גם הרמב"ן בתשובותיו (המיוחסות ס' קסז, והביאו בב"י ס' צב) והוסיף וכתב על רבנו אפרים, "ודרכו ישרה והלכתו ברורה".

וכן כתב הרשב"א בחידושים (חולין קח ב ד"ה ואי וע"ע לקמן בדבריו בתורת הבית) וז"ל, "ומכל מקום ודאי אסיקנא לענין בשר בחלב שהחלב הנפלט מן החתיכה הרי הוא כחלב נבלה ואוסר החלב שבבירה כולו מפני שהוא מינו, מה שאין כן בשאר אסורין [שאיין רואין את ההיתר שנאסר מחמת קבלת טעם מן האיסור אלא כאיסור האוסרן, והטעם בבשר בחלב] לפי שכל אחד ואחד מותר בפני עצמו וכשנתערבו נאסרו מגזרת הכתוב, ומשום הכי חזרו שניהם להיות גוף אחד של איסורין והרי זה כבשר בחלב וחלב בבשר ואסורין בשר בכל שהוא וחלב בכל מה שהוא. ותדע שהרי לוקה על חצי זית בשר וחצי זית חלב, מה שאין כן בשאר האיסורין שהרי אינו לוקה על כזית רוטב שנפלט מן הנבלה עד שישתה כל כך מן המים שיהא בו כזית מטעם השמנונית הנבלע בהן מן הנבלה".

והמגיד משנה (הל' מאכלות אסורות פ"ט ה"ח) כתב שכך היא גם שיטת הרמב"ם, לפי שלא הזכיר דין חתיכה נעשית נבלה אלא בבשר בחלב.

והטור כתב שאף הרא"ש סובר כרבינו אפרים, וכתב בב"י שאע"פ שבדברי הרא"ש (חולין פ"ז סי' לח) לא כתוב כן בפירוש, אפשר ללמוד כך מדבריו, שטרח שם כמה פעמים להעמיד את שיטת רבנו אפרים ומשמע שסובר כמותו. ועוד הוסיף הב"י שאף בתשובותיו מוכח שהרא"ש סובר כרבנו אפרים, שכן כתב הרא"ש בתשובה (כלל כ סי' ב), "ושאמרו לך, שאני מתיר כ"ט זיתים של היתר שנפל בו זית של חלב, ובקדירה אחרת היו בו ל' של היתר ונפל לתוכה זית של דם, ונתערבו יחד אלו שני תערובות. ודאי אני מתירן. אף על פי שכל תערובות היה לבדו אסור, הותר כשנתערבו יחד בשוגג. אי בעית אימא סברא, אי בעית אימא מתניתין. אי בעית אימא סברא: דכל אסור בטל כשאינו יכול לתת טעם בהיתר, וטעם דם וחלב אינו שוה, הרי שנתבטל טעם החלב בששים וטעם הדם בס'. דמה לי איסור המבטל איסור ומה לי היתר המבטל איסור, רק שיתבטל טעם האיסור ולא יהא עוד לו ליתן טעם בהיתר". ומדקדק הב"י בדבריו, "ואם איתא דבכל האיסורין אמרינן חתיכה עצמה נעשית נבלה היה צריך ששים כנגד כל השלשים זיתים שזית האיסור מעורב בהם, ואפשר שמתשובה זו הכריח רבינו שהרא"ש מסכים לדברי ה"ר אפרים".

והט"ז (ס"ק ט) ביאר את הסברה בלשון ברורה וכתב, "כיון דבבשר וחלב אין שם איסור ניכר אלא אחר התערובות, על כן כל התערובות הוי גוף האיסור שזהו האיסור האמור בתורה עירוב בשר בחלב. מה שאין כן בשאר דבר שהוא איסור בפני עצמו, ואותו הוא האיסור האמור בתורה אלא שכאן נתערב ממילא אין לך אלא תערובות איסור דאורייתא, ואין שייך בזה חתיכה עצמה נעשה נבלה, כ"כ במגיד משנה".

א*. למרות שאומרים חתיכה נעשית נבלה רק בבשר בחלב, גם בשאר איסורים החתיכה נשאת באיסורה לעולם- כתב הרשב"א בתורת הבית (הארוך ב"ד ש"א ח ע"א), "ונראה שעיקרן של דברים אלו כמו שכתב הרב רבי אפרים ז"ל שכתב שלא אמרו אפשר לסוחטו אסור אלא בב"ח בלבד ומן הטעם שאמרנו שהכל חזר כגוף אחד של איסור אבל לאו בשאר האיסורין דמאיזה טעם יאסור בשיעור כולה והלא מה שהיא פולטת אינו פליטת האיסור... ומכל מקום מודה הרב ז"ל בחתיכה שנבלעת מאיסור ואחר כך נפלה אותה חתיכה לקדירה שיש בה ששים לבטלה אפילו הכי היא עצמה אסורה ובזמן שמכירה זורקה ואוכל את השאר לפי שהיא כבר נאסרה והאיסור הנבלע בתוכה אינו יוצא ומתערב עם הרוטב והחתיכות שבקדירה ואינו דומה למחומץ ומדומע שהאיסור בעצמו חוזר ומתערב עם ההיתר המרובה שנתערבה עכשיו ויכול להצטרף. הילכך אין להתיר חתיכה ראשונה שבלעה איסור ויש בה טעם איסור. אבל מכל מקום פשיטא דהיא עצמה אינה נעשית נבלה לאסור שאר

החתיכות כמין במינו ואפילו לרבי יהודה חוץ מבשר בחלב ולרבנן אלא כשיעור האיסור שבלעה ולא כשיעור כל החתיכה".

ב. חתיכה נעשית נבלה בכל איסורים- התוס' (שם) אחר שהביאו את דברי רבנו אפרים ודנו בדבריו כתבו, "וכתב רבינו יהודה דנראה לר"י להחמיר בדבר כיון דאין ראה ברורה". היינו שבכל האיסורים אומרים חתיכה נעשית נבלה.

וכדבריהם כתב גם בסמ"ג (לאוין סי' קמ-קמא), "לפיכך נראה דאין לעשות מעשה להקל כדבריו כי כל רבותינו הקדמונים חולקין עליו".

וכן כתב בסמ"ק (סי' ריג), "וה"ר אפרים היה רוצה לומר דאין חתיכה עצמה נעשית נבלה אלא בבשר וחלב ואין שיטת ההלכה מוכחת כן".

וכן כתב באיסור והיתר הארוך (כלל כד סי' א), "בשר תפל שנבלע מחלב או מחלב או מכל שאר איסורים מאיסורי דרבנן לבד מדם או מחתיכת בשר שנתבשל בלא מליחה או אף בשר מלוח חי שנבלע מדם ואין בחתיכה ס' לבטלו כגון הלב שנמלח שלם או שאר בשר בלתי הדחה נאסרה כולה מבליעת האיסור ונעשית נבלה. ואם תפיל לקדירה צריך ס' נגד החתיכה כולה ולא סגי נגד האיסור שבלע לפי שאף ההיתר שבה נעשית כבר איסור כמו האיסור עצמו כדאיתא לקמן. ואפי' אם נתבשל אח"כ בס' תבשילין אינה יוצאה מידי איסורה כלל ונצטרך כל פעם ס' נגד כולה דקיי"ל כר"ת ור"י שבכל איסור שנבלע בהיתר אמרינן החתיכה עצמה נעשית נבלה ואפשר לסוחטו אסור כמו בבשר וחלב".

ג. חתיכה נעשית נבלה בכל איסורים ביבש, ולא בלח- כתב המרדכי (חולין רמז תרצז), "נשאלתי על יורה של בשר שנתבשל בה חתיכת איסור ולא היה בהיתר ס' לבטל האיסור לכן נאסר כל מה שביורה ולקחו המרק שביורה ושמו בקדירה שהיה בה מאכל היתר ולא היה ס' בקדירה שניה מכל תערובות האיסור ועתה שואלים אם המרק אוסר הקדירה כיון שאין בה ס' כנגד מרק הנאסר או לא כלומר היו מסופקים אם צריך ס' מכל התערובות או אין צריך ס' רק מן האיסור המעורב בו כי אין הכל אסור... ופעם אחת בא מעשה כזה בידי, והשבת: לדברי רבינו יקיר שפירש דלא אמרינן חתיכה עצמה נעשית נבילה כי אם בבשר בחלב, פשיטא דמותר מאחר שיש ס' מן האיסור לבדו. ומיהו ר"ת ור"י אומרים דבכל איסורין אמרינן חתיכה עצמה נעשית נבילה כמו שפי' באורך בתוס' ונהוג עלמא כותייהו, ולדידן הכל אסור. ועתה נ"ל להכריע בין רבותינו אף כי אין תלמיד מכריע, ונ"ל דודאי בכל שאר איסורין נאמר חתיכה עצמה נעשית נבילה ודוקא בחתיכה עצמה מטעם חשיבות החתיכה ואיסור ניכר ומובדל הוא נעשית נבילה ונאסרה לבדה כי איך יצטרף שם היתר אליה לבטל האיסור הבלוע בה ולפיכך אוסרת כולן וצריך כדי לבטל כל החתיכה אם אין ראויה להתכבד או דבר שבמנין. אבל בדבר לח רוטב או תרומה בחולין ויין במים דעבודת כוכבים או כגון רוטב ברוטב כגון בנדון זה דאין האיסור ניכר ונבדל ואין כאן חשיבות איסור מתערב היתר השני עם הראשון ולא שייך כלל למימר חתיכה עצמה נעשית

נבילה לעשות הכל איסור ולהצריך ס' עם כל התערובת ושים דבר זה נגד ענין ונוכל לתרץ מה שהקשה בתוס' פעם לזה ופעם לזה וע"פ זה התרתי מעשה שבא לידי".

וכדבריו אלו לומר שחתיכה נעשית נבלה דווקא ביבש ולא בלח כתבו גם הרשב"א בתורת הבית (הארוך ב"ד ש"א) והר"ן (חולין מד ב בדפ"ר) בשם הראב"ד. [ועי' לקמן ס"ק ד שם יבואר אם יש נפ"מ בין הראב"ד למרדכי].

וכן כתב האגור (סי' אלף קעז), "נשאל גדול בדורו הרבי ישראל המכונה רבי אסרליי"ן ז"ל על החלב שנתערב בשומן וספק אם יש בשומן ס' לבטלו ואחרי כן הושם מהשומן בקדרה איך ראוי לעשות. והשיב כי לפי דעת הרשב"א ורבינו אפרים והרא"ש דאין אומרים חתיכה עצמה נעשית נבלה ואפשר לסוחטו אסור אלא בבשר בחלב ודאי אין אסור השומן אלא לפי חשבון חלב שבו. אבל אגן קיימינן כשיטת התוס'. והשערים מדור"א דפסקו בכל מקום אפשר לסוחטו אסור. אמנם בהגהות מרבינו אשר בשם האור זרוע סוף פרק גיד הנשה, מחלק בין חתיכה שנבלע בה האסור ובין דבר לח המעורב בהיתר דלא שייך חתיכה עצמה נעשית נבלה כיון שאין האסור נבלע בהיתר אלא מעורב בו. וא"כ בנדון דידן שרי שאע"ג דמוכח שם דהרא"ש לית ליה האי סברא לחלק בין לח המתערב לדבר הנבלע מכל מקום אין להחמיר בשביל זה. דלכולי עלמא הך סברא דחתיכה עצמה נעשית נבלה אינו אלא מדרבנן, ונדון דידן בין למר בין למר שרי לדעת אור זרוע משום דדבר לח הוא. ולהרא"ש מטעם שאין אומרים חתיכה נעשית נבלה אלא בבשר בחלב עכ"ל".

ד. חתיכה נעשית נבלה בכל איסורים רק בלח, ולא ביבש- כתב הרשב"א בתורת הבית (הארוך ב"ד ש"א), "ובתוספות תירצו שאין אומרים חתיכה עצמה נעשית נבלה אלא כשנפל לח בלח שנבלל הכל ונעשה גוף אחד אי נמי לח ביבש וכגון חתיכת נבלה שנתנה טעם בחתיכת שחוטה וכגון חלב שנבלע בבשר. אבל יבש ביבש כגון המדומע והמחומץ שזה בפני עצמו עומד וזה בפני עצמו עומד לא. ומים שאובין שאין פוסלין אלא לפי חשבון קל הוא שהקילו בשאובה דרבנן. ויין נסך שנפל לבור כגון שלא נפל שם כדי נתינת טעם דכל שלא נפל שם כדי נתינת טעם לא החמירו בו לומר חתיכה עצמה נעשית נבלה לאסור אחרים בשיעור כולה ואעפ"י שהיא עצמה אסורה במשהו אליבא דר' יהודה דאמר מין במינו לא בטיל. וחמרא דהיתירא לגו מיא דאיסורא כגון שנפל שם חמרא דהיתירא בשפע בבת אחת עד שבטל טעם מיא דאיסורא לגביהו אי נמי במערה בקילוח שאינו פוסק דכל קילוח שאינו פוסק כנופל בבת אחת דמי".

וכתב הרשב"א על דברי התוס' שהביא, "ודברים אלו דחוקין הרבה שהרי המחומץ בלול הוא ואפילו הכי אינו מחמץ אלא לפי חשבון".

ה. חתיכה נעשית נבלה בבשר בחלב מן התורה, בשאר איסורים מדרבנן- כתב הר"ן (חולין מד ב בדפ"ר) "אבל העיקר שנראה לי הוא על הדרך שפירשתי למעלה דחתיכה עצמה נעשית נבלה בבשר

בחלב מדאורייתא לפי שבשעת התערובת הוא שמתחדש האיסור ונעשה כל אחד עצמו של איסור ובשאר איסורין אינו אלא מדבריהם שראוי להשוות אותן לבשר בחלב וכיון דלא החמירו אלא משום לתא דבשר בחלב אין אומרים חתיכה עצמה נעשית נבלה אלא בדברים המתבשלים דומיא דבשר בחלב דדרך בישול אסרה תורה".

להלכה- נחלקו המחבר ורמ"א. למחבר הלכה כרבנו אפרים. לרמ"א יש להחמיר כר"ת ור"י אמנם סייג את החומרה וכפי שיבואר להלן. וכתב הט"ז (ס"ק יא) שהחומרה שאף בשאר איסורים אומרים חתיכה נעשית נבלה, היא רק מדרבנן.

5. הגמ' בחולין (צז:) אומרת- "הנהו אטמהתא דאימליחו בי ריש גלותא בגידא נשיא [המליחו בביתו של ריש גלותא ירך עם גיד הנשה], רבינא- אסר, רב אחא בר רב אשי- שרי. אתו שייליה למר בר רב אשי, אמר להו: אבא שרי. א"ל רב אחא בר רב לרבינא, מאי דעתך, דאמר שמואל: מליח הרי הוא כרותח, כבוש- הרי הוא כמבושל, והאמר שמואל: לא שנו- אלא שנתבשל בה, אבל נצלה בה- קולף ואוכל עד שמגיע לגיד [מהי סברתך שאתה מתיר, אם עפ"י דברי שמואל שפסק מליח כרותח, הרי למדנו ששמואל פוסק שבצלי קולף ואוכל עד שמגיע לגיד ולא צריך לאסור את הכל?]? וכן, מאי כרותח דקאמר- כרותח דמבושל, והא מדקאמר כבוש הרי הוא כמבושל, מכלל דרותח דצלי קאמר! קשיא". רואים בגמ' את דברי שמואל שהכבוש חשיב כמבושל.

וכן בגמ' ע"ז (סח:)- "ההוא עכברא דנפל לחביתא דשכרא. אסריה רב לההוא שכרא וכו'" ושואל שם הרא"ש (פ"ה סי' יא) איך העכבר אוסר את היין, והרי זה צונן בצונן?! אלא י"ל שמדובר ששהה בו זמן מרובה והוי ליה כמין כבוש ונפלט טעמו בשכר ובחומץ.

רואים בשתי הסוגיות הנ"ל שכאשר האיסור וההיתר נכבשו ושהו זה עם זה הרבה זמן (לקמן נראה כמה זמן צריך), אז אע"פ שהם צוננים יש הפלטה והבלעה של האיסור בהיתר. וההיתר נאסר כאילו התבשל עם ההיתר.

*מה נחשב כבוש- בערוה"ש (סע' ח) מבאר שכבוש מיקרי דווקא בדבר גוש בצלול או שתי גושים (אחד איסור ואחד היתר) בצלול. אבל שתי דברים לחים מיד מתערבים ולא שייך בהם דין כבוש. וכן כששניהם גושים אע"פ שהם לחים קצת מבחוץ לא שייך בהם כבישה וכן בכל בגושים שאין ביניהם דבר רך. ומה חשיב כדבר רך לאסור בכבישה?!- כל שהאיסור מתנענע שם. אבל דבר המונח בדר קרוש ואפי' מים, כל שלא מתנענע שם, לא שייכת בו כבישה.

**בכמה זמן הוי דין כבוש- בדבר הזה נחלקו הראשונים: שיטת הטור, הרא"ש (שם) בשם הריצב"א והר"מ בשם ריב"א- מעת לעת. דהיינו 24 שעות. מקור שיטתם הוא מהגמ' בפסחים (מד:). הגמ' שם דנה במקור הדין שטעם כעיקר דאורייתא, ואומרת שם הגמ' שר"ע לומד את זה מבשר וחלב. אולם,

חכמים לא לומדים את זה מבשר וחלב משום דחידוש הוא- "ומאי חידוש? אילימא דהאי לחודיה והאי לחודיה שרי, ובהדי הדדי אסור- כלאים נמי, האי לחודיה והאי לחודיה שרי, ובהדי אסור! אלא: דאי תרו ליה כולי יומא בחלבא- שרי, בשיל ליה בשולי- אסור. ורבי עקיבא נמי, בשר בחלב ודאי חידוש הוא! אלא: יליף מגיעולי נכרים וכו'". כלומר, החידוש בבשר וחלב הוא שאפי' אם שרו בשר בחלב יום שלם מותר, אע"פ שבדאי החלב נבלע בבשר. ודווקא לבשלם אסור דדרך בשול אסרה התורה. משא"כ בשאר איסורים שבהם כאשר כובש איסור עם ההיתר במשך יום שלם, הוא נבלע בו ואוסרו. והיינו כבוש. רואים א"כ מפשט הגמ' שם שכבוש הוי יום אחד. והיינו 24 שעות!

לעומתם פוסקים המרדכי (מס' ע"ז סי' תתנד ובמס' ביצה סי' תרעד) בשם ר"ת והראב"ה (חולין סי' אלף וקיד) שצריך 3 ימים מעת לעת. המקור לשיטתם הוא מהגמ' בע"ז. המשנה (כט ב) אומרת- "נודות העובדי כוכבים וקנקניהן ויין של ישראל כנוס בהן- אסורין ואיסורן איסור הנאה, דברי רבי מאיר. וחכמים אומרים: אין איסורן איסור הנאה". ובגמ' (שם לג.)- "ת"ר: נודות העובדי כוכבים, גרודים [ללא זפת] חדשים [לא השתמש בהם הרבה זמן, ועי"כ לא נבלע בהם היין]- מותרין. ישנים ומזופפין - אסורין [לפי שהזפת בולע מיד]... בר עדי טייעא אנס הנהו זיקי מרב יצחק בר יוסף [סוחר ישמאלי בשם בר עדי גנב מרב יצחק בר יוסף קנקנים], רמא בהו חמרא ואהדרינהו ניהליה, אתא שאיל בי מדרשא [אחר שהשתמש בהם זמן מועט ונתן בהם יין, בא רב יצחק לבהמ"ד לשאול כיצד אפשר להכשיר את אותם הקנקנים (מדובר בקנקנים מזופפים)]. א"ל רבי ירמיה, כך הורה רבי אמי הלכה למעשה: ממלאן מים שלשה ימים ומערן. ואמר רבא: צריך לערן מעת לעת. סבור מינה: הני מילי דידן, אבל דיידהו לא [חשבו התלמידים לומר שדין זה הוא דווקא בכלים של ישראל שלקחם העכו"ם, אבל כלים של עכו"ם מעיקרא צריכים הכשר יותר מזה], כי אתא רבין א"ר שמעון בן לקיש: אחד שלנו ואחד שלהם. סבר רב אחא בריה דרבא קמיה דרב אשי למימר: הני מילי נודות, אבל קנקנים לא, אמר ליה רב אשי: לא שנא נודות ולא שנא קנקנים". רואים שרק אחרי 3 ימים נפלט כל הטעם.

בערוה"ש (סע' י) מבאר שאין להוכיח מזה- 1. אין להשוות הפלטה והבלעת טעם מכלים לאוכלים. 2. בקנקנים של העכו"ם מדובר שרוצה להפליט את הבלוע שם ימים רבים, ולכן צריך בזה יותר זמן. ואני הקטן רוצה לחזק את התירוץ הזה, מזה שרואים שם בגמ' שכל 24 שעות צריך לערות את המים ולהחליפם. משמע שבאמת יש הפלטה ב-24 שעות, ולכן צריך להחליף את המים, כדי שהטעם שנפלט לא יחזור להבלע. אולם, הואיל ומדובר בקנקנים ששהה בהם היין הרבה זמן, צריך לעשות כך 3 ימים. להלכה פוסק השו"ע (סי' קה סע' א) "איסור שנשרה עם היתר מעת לעת בצונן, מקרי כבוש, והרי הוא כמבושל וכו'". מדגיש ערוה"ש (סע' יב) שצריך שיהיו ה-24 שעות ברציפות עם אותם המים.

***אם דין כבוש הוא בכל המשקים- רש"י (חולין צז ב ד"ה כבוש) מסביר- "בחומץ ותבלין וכבש בהן איסור והיתר יחד". ובפסחים (עו א ד"ה כבוש) בחומץ. מדייק המרדכי (ביצה סי' תרעד) מדבריו שדין

כבוש כמבושל הוא דווקא בחומץ, תבלין, ציר וכדו' שהם חריפים. אבל בשאר משקים אין דין כבוש כמבושל. וכן פירשו ההגהות מימוניות (מאכ"א דפוס קושטא פט"ו הל"א). וכן ברשב"א (בשו"ת ח"א סי' תקיד).

לעומתם, המרדכי והרא"ש סוברים שדין כבוש הוא בכל סוגי המשקים. ומוכיח המרדכי את שיטתו מהמשנה במס' שביעית (פ"ז מ"ז) - "ורד חדש (של השנה השביעית) שכבשו בשמן ישן (של השנה השישית) ילקט את הוורד (ילקט את הורד קודם זמן הביעור שבשביעית, ואז לא חייב לבער את השמן, לפי שכדי שהורד החדש יתן טעם בשמן, צריך לכבושו הרבה זמן). וישן (של שביעית) בחדש (בשל שמינית) חייב בביעור (דהואיל והורד ישן, הוא נותן בשמן טעם מיד) חרובין חדשים שכבשן בין ישן וישנים בחדש חייבין בביעור. זה הכלל כל שהוא בנותן טעם חייב לבער". רואים מהמשנה הנ"ל שדין כבוש שייך גם בשאר משקין! וכן באו"ה (כלל ל סי' א-ב) כתב דמדברי שמואל ילפינן שכאשר כל האיסור נכבש בתוך היתר, והיינו כדי שיעור כבישה שהוא מעת לעת, ואפי' בלא חומץ ודבר חזק, הוא אוסר את ההיתר כאילו התבשלו זה עם זה ואפי' כששניהם צוננים. וכדתנן בשביעית - "ורד ישן (של שביעית) שכבשו בשומן חדש (של שמינית) חייב בביעור..." אלמא גם כשלא כבשו בחומץ הוא נותן טעם ואוסרו.

ויותר מזה מוסיף הרא"ש (חולין פ"ח סי' מט) - "ושיעור כבישה הוא כאילו נתנו על האור כדי שירתיח ויתחיל לבשל. אם נכבש בתוך הציר כשיעור זה נאסר כל מה שבתוך הציר. ובפחות משיעור זה לא נאסר אלא כדי קליפה כדין מליח הרי הוא כרותח". רואים שכאשר נכבש בציר וכדו' שהם חריפים הוא כמבושל אם שהה כדי שירתיח. שזה פחות מזמן מעת לעת.

להלכה פוסק השו"ע (סי' קה סע' א) - "איסור שנשרה עם היתר מעת לעת בצונן, מקרי כבוש... ואם הוא כבוש בתוך ציר או בתוך חומץ, אם שהה כדי שיתננו על האור וירתיח ויתחיל להתבשל, הרי הוא כמבושל (כמרדכי והרא"ש)".

הש"ך (סק' ב) תמה על פסק השו"ע מדוע השווה את החומץ לדין הציר. והוכיח באריכות שאין להשוות ביניהם ואף הרא"ש לא כתב אלא ציר בלבד.